

Fitxa per la Nules-pèdia / Museu de memòria oral

Títol: *Infàncies de Nules i Mascarell: veïnat nascut entre 1921 i 1937*

Entrevistes –nom i any de naixement– (versió breu per a escoles): Luis Verdú, 1924; Martín Pérez, 1927; Antonio Ráfels, 1927; Vicente Oliver, 1929; Vicentica Martínez, 'la Cala', 1930; Josep Mezquita, 1931; Carmen Catalá, 1931 (amb Maria Teresa Catalá); Vicente Molés, 'el Rutllo', 1931; Sergio Salueña, 1932; Soledad Felip, 'Solita la Bordaora', 1933; Vicent Palau Bamboí, 1934; Teresa Llombart, 'Tere la Cota', 1934; Rosa Catalá, 1935 (amb Maruja Tortes); Isabel Gavaldá, 1936; Amparo Ibáñez, 1937; Bautista Peirats, 'Baró', 1937.

Publicació completa Nulespèdia: <https://www.nulespedia.com/arxiu-item/especial-infancia/>

Explicació: Celebrem els Drets de la Infància amb una publicació dedicada als primers anys dels nostres majors. Des de Nulespèdia hem preparat un vídeo de 85 minuts on reunim fragments sobre infància trets de 30 entrevistes (meitat dones i meitat homes) del nostre veïnat. Podeu vore esta versió completa en l'enllaç que compartim més amunt. D'altra banda, hem fet una selecció més breu, de només 13 minuts, per a les escoles. Els diferents testimonis estan organitzats per ordre de naixement (de la persona més major a la més jove) i, en esta versió, giren al voltant de quatre temes: estudis, costums, treball infantil i guerra civil.

Sinopsi: La societat ha canviat molt en l'últim segle i amb ella la forma d'entendre la infància. A més a més, la guerra, la postguerra i la necessitat dels anys 40-50 van fer que les xiquetes i els xiquets nascuts al voltant dels anys 20-30 hagen tingut una vivència molt particular d'estos primers anys de vida. Res millor que escoltar-los explicant esta etapa amb les seues pròpies paraules. Gràcies a totes i tots els entrevistats per estos testimonis tan valuosos.

TRANSCRIPCIÓ COMPLETA

ESTUDIS

-Entonces vosté va conèixer la guerra ací en Nules i tota la pesca.

Martín Pérez.- Sí, jo amb 7 anys vaig prendre la comunió ací en Nules. Después ja va vindre la guerra, ja no vaig poder estudiar molt perquè no d'això... Vaig fer... Hasta els 8 anys vaig estar en la escola, después ja va vindre lo d'això. Als 9 anys ja estava la guerra i después no vaig poder estudiar molt tampoc, vaig estudiar les quatre regles justetes pa poder-me defendre i ja no he estudiat res més.

-Perquè, bueno, quan vostè va començar a estudiar, estudiants de Nules...

Carmen Catalá.- No, només estava jo! I els dos que estudiaven, u un desastre!

Vicent Bamboí.- O sea que después de pàrvuls ja pràcticament la gent anava a ajudar a la família. Quan tenien entre 9 i 11 anys deixaven l'escola i a ajudar a la família. Les xiques a les labors de l'hogar i els xics pues, en fin, lo que podien fer: recaos i... I después mos ajudàvem en els "repassos", que dèiem.

-Vosté haurà anat a escola...

Teresa Llombart, 'Tere la Cota'.- No, fill.

-Ostras.

'Tere la Cota'.- No he anat a escola per desgràcia. Ni a escola ni a escolo. Sé llegir, sé escriure, he sabut fer números... Jo m'he apanyat tot. Ara, tot lo que sé m'ho ha ensenyat ma mare. Ma mare era molt sabuda. Però jo res. Jo això d'anar a escola... i vivíem ací en la Mar què havia d'anar a escola?

Isabel Gavaldá.- En aquella època estudiaven sobretot poques xiques. M'auela era mestra doña Pasquala Alauterio Mondragón.

-S'auela era mestra!

Isabel Gavaldá.- M'auela era mestra i tots els... mon pare estava en Telégrafos, l'atre en el d'això... dos mestres... de la saga de mestres. Però en aquella època ma mare tenia la il·lusió de que jo fóra modista, i qui li llevava la il·lusió a sa mare? En aquella època era obeir.

Bautista Peirats, 'Bautista Baró'.- I tu saps què féem pa que mos se calfaren els peus? Mo n'anàvem a l'escola amb una llandeta de brases que agarràvem amb una anseta i mos la ficàvem vaig del banc d'això pa calfar-mos les mans i els peus.

COSTUMS

Luis Verdú.- Ara, de xicotet sí que me'n recorde anant a l'estació, passàvem la sèquia i n'hi haven uns almacens a la dreta i ahí feien cine mut. I entonces sí que me'n recorde que amb els meus cosins anàvem a vore el cine mut. I entonces pues amb tres perretes entràvem a vore pel·lícules de l'Oeste. Tres perres. Què passava, quan se moria un difunt, entonces anaven els capellans i portaven... segons les perres que tenia la casa, pagava: sis ciris, deu ciris, dotze ciris i donaen... pues deu cèntims, un quinzet... donaven això. I la tia nostra, germana de ma mare, era la que vestia als difunts i preparava els enterros i què passava, dia: "hui donen un quinzet". Hale, a portar el ciri. I ja teníem pa anar al cine.

Vicentica Martínez, 'la Cala'.- I la gent menuda venia un carret que venia mantecaos i arribàvem allí, mos arribàvem al carret: "escolta, un fúmol de quatre galletes". Que el de quatre galletes valia una pesseta. Una pesseta. I com les mares al millor mos havien donat un quinzet i en aquell entonces un quinzet era a muntó de diners, pues mos assentàvem al brancal i hala, allí

parlant i xarrant amb xics que mos s'arrimaven. T'abellia i tot això i hala, a menjar-mos el mantecao. "Xiques, pues ara vénen festes, al diumenge que ve no ha de ser ací al brancal, que mos donen diners les mares i mo n'anirem a sentar-mos al Casino pa més lujo [risses]. Però això la juventut d'entonces no podíem fer-ho, d'anar tots els diumenges a sentar-mos a tauleta.

-I la primera nina que van tindre? En algun moment els arribaria alguna nina o no?

Rosa Catalá.- Sí, la mateixa de tots els anys!

Maruja Tortes.- Però els canviaen el vestit.

Rosa Catalá.- Anava passant, la canviaen de bata! A lo millor n'hauran comprat tres, però som quatre xiquetes. No sé quantes nines ha comprat ma mare. Sé que a la més bona tot els anys la canviava de trage pa la menudeta que no ho sabia encara.

Sempre estrenava nina! Ma mare que era molt treballaora i molt apanyà.

-I ho feia ella, pobra.

Rosa Catalá.- Ella! De nit quan mos gitàem ho feia, li feia un poc d'això i ja te dic que li feia una capeta de llana i damunt de tot com és en enero pues li va posar capeta al nino i tot! Ma mare molt apanyà.

TREBALL INFANTIL

-Però els anys de guerra se va parar l'escola, no?

Antonio Ráfels.- Sí. Después jo en Vilanova de Castelló tampoc vaig anar a escola. L'únic que feia era que en hi havia un riu que passava per el Molí Cremat a on estàem, que el encarregat d'allí me va donar faena a mi, faena, pa limpijar si s'aparaen coses a l'aigua perquè no impedira d'això. I jo limpijar això i anava minjant.

-I vosté ha treballat, mos dia, de tot.

Vicent Oliver.- Oh! Jo he fet de tot, menos robar i matar he fet de tot. Uh! Mare si he fet de tot: colillero, lladre de pernil... eh. I jo què sé lo que he fet en esta vida pa menjar.

Vicente Molés, 'el Rutllo'.- Anava jo i alguns més al vagó aquell que anava carregat d'això, les baletes ixes, els trossets de baleta que se quedaven que això estava senceret, això ho plegàvem i ho dúiem a un puesto que mos compraven i mos donaven dinés.

-Clar, el metal valia dinés.

Vicente 'el Rutllo'.- Era metal.

Soledad Felip, 'Solita la Bordaora'.- I als 11 anys o als 12 me va... perquè entonces ahí no era com ara. Ahí si volies acabar... s'acabava l'escola i la gent se n'anava a l'almacén o se n'anava a on fóra. I jo vaig anar a bordar, a dependre a bordar a màquina perquè els meus tios no van voler que anara a l'almacén. Als 12 anys no van voler.

Vicent Bamboí.- Jo vaig entrar en el Jutjat als 7 anys.

-Als 7 anys?! A vore a vore... què barbaritat.

Vicent Bamboí.- 7 anys perquè... jo anava a escola, compaginava l'escola amb el jutjat. Perquè hi havia un xic, oficial, que estava invàlid i aquell xic necessitava d'un apoyo de lazarrillo, i jo feia la funció de lazarrillo.

Rosa Catalá.- Jo als 10 anys, em van traure d'escola i em van posar de passejaora de les meues germanes.

Maruja Tortes.- Tot en casa.

Rosa Catalá.- Als 14 o 15 vaig anar a l'acadèmia Almi a dependre una miqueta perquè ma mare dia "esta xiqueta, pobreta", però de vesprà quan ella ja estava disponible jo a l'acadèmia Almi.

Amparo Ibáñez.- I després això: les xicotetes de la clementina teníem maquinetes que hi haven tres xiquetes amb bossetes. De a quilo. I teníem uns pesos com si fóra de tenda, que eren uns pesos ja aposta per a fer la clementina. I venien en les línies que teníem de corretja i caïen a les basses, i les xiquetes agarraven les taronges i pesaven, i quan tenien el quilo, clec!, i la que estava baix tec!, amb la màquina tancava la bosseta. Feien la bosseta.

GUERRA CIVIL

Vicent Oliver.- Morts, alambraes, bombes... se n'han mort a muntó, i jo no m'ha mort no sé com. Pues no he jugat jo amb els mosquetons, que sabia carrega-los i tot! Ametrallaores, morters, mosquetons, eu!, hi havia de tot. I fam! I anar a parar la cassola, anar a parar el ranxo als soldats, que eren de Franco, s'havia acabat la guerra. Eh? I te donaen, pobres, s'ho llevaen de la boca pa donà-t'ho. Tamé he anat, tamé he anat!

Sergio Salueña.- Y mira, esto era el documento mío cuando yo llegué a Rusia, el 1 de julio del 38. Aquí pone 5, pero tenía 6 años. A mí en 1938, como bombardeaban en España y morían los niños, decidieron sacar a más de 30.000 niños españoles, unos a México, otros... A nosotros, como mi padre era piloto y él estuvo un año en Rusia... En el año 37 empezaron a mandar a los niños. A los hijos de los pilotos los mandaron en la última expedición, que fue en el año 38.

Solita 'la Bordaora'.- I com m'auela estava tan sorda, pobreta, pues com venien els avions, l'aviació i bombardejava i feia tantes maleses, mo'n vam anar pel camí la Mar, m'auela i jo. I ma mare me diu: "Tu quan aneu pel camí, filla, si sents... o siga, si sents que toca... -tocava la sirena o no sé què tocava, avisava que venien els avions- fique-vos dins d'un hort, no aneu pel camí", me dia ma mare, perquè m'auela no ho sentia. Jo me duia de la maneta, m'auela me duia de la maneta les dos cara ací a la Sort. I va vindre l'aviació, i jo faig: "Uela, que ve l'aviació", i enseguida m'auela mos vam ficar les dos baix d'un arbre en un hort, mos vam ficar allí dins, fora de la carretera, perquè ma mare mos va dir que mos apartàrem de la carretera.

Tere 'la Cota'.- Aixina estem. Mare, mare... ¡Historias para no dormir! Està clar? Pues això.